

ÚVOD

Poslední světová hospodářská a finanční krize podnítila debatu o podobě ekonomického uspořádání v současném globalizovaném světě, jeho důsledcích a politické regulaci.¹ Mezi kritiky tržního hospodářství bývá zařazován rovněž papež František, jenž se výrokem „Toto hospodářství zabíjí“ (*Evangelii gaudium*, čl. 53) postaral na konci roku 2013 v církevní i necírkevní veřejnosti o rozruch. Stojí-li v centru pozornosti prvního čísla AUC Theologica tohoto roku tržní hospodářství, je zřejmé, že se jedná jak o téma velmi aktuální, tak o oblast, které se současná teologická etika nemůže vyhnout.

Podnět k tematickému zaměření tohoto čísla představuje rovněž 25. výročí vydání encykliky *Centesimus annus*. Tato v pořadí třetí sociální encyklika Jana Pavla II. – a zároveň první encyklika, která vyšla po pádu železné opony – se zapsala do dějin katolického sociálního učení mimo jiné coby první papežský dokument, jenž hodnotí trh a tržní hospodářství explicitně kladně (srov. *Centesimus annus*, čl. 34). Nicméně rovněž Jan Pavel II. – stejně jako jeho předchůdci v papežském úřadě – v uvedené encyklice důrazně podtrhuje, že trh nesmí být cílem sám o sobě, nýbrž že je třeba jej chápat jako nástroj ve službě společnému dobru, že trh podléhá mravním kritériím a musí být patřičným způsobem regulován.

¹ Z nedávno publikovaných monografií, které svým významem zdaleka přesáhly odbornou komunitu a byly hojně předmětem veřejné debaty, lze namátkou uvést např.: Thomas Piketty. *Le capital au XXIe siècle*. Paris: Seuil 2013 [česky: *Kapitál v 21. století*. Praha: Knižní klub 2015]; Joseph Stiglitz. *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*. New York: Norton 2012.

Otázek, které lze v aktuálním hospodářském uspořádání analyzovat a eticky reflektovat, je bezesporu celá řada. Publikované články proto nutně představují pouze vybrané aspekty uvedené problematiky. Třem článkům, které se koncentrují na dílčí témata tržního hospodářství, jsme předřadili dva přehledové články: *Gerhard Kruip* předkládá vývoj chápání tržního hospodářství v papežském sociálním učení od první sociální encykliky až do současnosti. Zvláštní pozornost přitom věnuje analýze sociálního učení papeže Františka. V závěru svého pojednání se zamýšlí nad aktuálními výzvami pro sociálně spravedlivou a ekologicky odpovědnou podobu tržního hospodářství v dnešním světě. *Jindřich Halama* se zaměřuje na chápání trhu a tržního hospodářství v evangelické tradici. Ve svém článku nahlíží do dějin protestantismu a osvětluje známou tezi M. Webera o spojení protestantské etiky a kapitalismu. Stejně jako G. Kruip věnuje J. Halama zvláštní pozornost chápání tržního hospodářství v církevní tradici od konce 19. století do současnosti. Je pozoruhodné, že katolická i evangelická tradice v tomto období vykazují konvergence. Podobně jako v papežských encyklikách lze i v ekumenickém hnutí po první světové válce a v dokumentech německé evangelické církve z nedávné doby vyzorovat snahu o hledání „třetí cesty“ mezi liberálním kapitalismem a socialismem, která je blízká konceptu sociálního (a ekologického) tržního hospodářství. Na jedné straně je trh chápán jako účinný způsob hospodářského uspořádání a výraz lidské svobody a odpovědnosti (a je proto přijímán), na druhé straně je zdůrazňována potřeba jeho regulace ze strany státu, jenž má vytvářet a zaručovat přiměřené podmínky pro podnikání stejně jako účinné mechanismy pro spravedlivé vyrovnání a přerozdělování. Podobně jako studie G. Kruipa předkládá článek J. Halamy vedle historického přehledu rovněž teologickou reflexi a v závěru formuluje úvahy o aktuální a budoucí podobě tržního hospodářství, které by dostalo jak výzvam globalizovaného světa, tak etickým maximám spravedlnosti a sociální a ekologické odpovědnosti.

V následujícím článku staví *Claudius Bachmann* do kritického světla klíčové myšlenkové modely současné ekonomické vědy. V návaznosti na poslední papežské dokumenty vyzývá ke znovuobjevení myšlenky praktické moudrosti, jež má dlouhou tradici sahající až do antické filozofie, coby „integrativní a normativní vůdčí ideje“ v rámci tržního hospodářství.

Další dva příspěvky se zaměřují na dílčí oblasti tržního hospodářství na globální úrovni. V centru pozornosti *Johannese Müllera* stojí

nejen podoba současného uspořádání světového obchodu a jeho etická reflexe, nýbrž rovněž doposud vyjednávaná smlouva o volném obchodu mezi Evropskou unií a Spojenými státy americkými (TTIP), kterou autor podrobuje sociálněetické analýze. *Wolf-Gero Reichert* se ve své studii zabývá narůstající rolí finančních trhů v podnikání. Po popisu situace představuje orientační etické principy (zaměření hospodářství na společné dobro, sociální ukotvení podnikání, služebnou funkci finančního systému) a v jejich světle formuluje impulsy pro změnu rámcových podmínek uspořádání finančního systému.

Číslo pak doplňuje souhrn studií v sekci varia. *Yves De Maesener* interpretuje z teologickoantropologického hlediska postavu anděla jako určitého zrcadla stavu našeho lidství. Následují tři články vyučujících Katolické teologické fakulty UK: *Benedikt T. Mohelnik* reflektuje eucharistii jako oběť Krista-Hlavy ve světle sv. Tomáše Akvinského. Na učení „andělského doktora“ se zaměřuje také stať *Davidy Svobody* věnovaná jeho pojetí vztahu. *Vojtěch Mašek* porovnává ideu Ph. Zimbarda, že lidský charakter mohou snadno narušit totální situace a sociální systémy, s katolickou naukou o strukturálním zlu. A konečně *Justin Sands* prozkoumává na základě práce Merolda Westphala místo teologie osvobození v současné církvi a společnosti.

Redakce